

A l'atenció del President i dels portaveus del grups parlamentaris de la comissió de justícia del Parlament de Catalunya. Novembre 2024

INFORME SOBRE ELS BÉNS IMMATRICULATS PER L'ESGLÉSIA CATÒLICA A CATALUNYA.

1.- Els béns immatriculats per l'església

L'any 2018, amb un treball previ de l'Associació de Micropobles de Catalunya i la Unió de Pagesos de Catalunya, vam obtenir les notes simples dels registres de la propietat dels béns immatriculats per l'Església a la Catalunya Central (Bages, Anoia, Berguedà, Solsonès) i Ripollès, gràcies a una col·laboració amb l'administració local, ajuntaments, alcaldes i consells comarcals. Es van organitzar assemblees d'alcaldes al Bages, Solsonès i Ripollès. Així es van obtenir les notes simples de 123 pobles de Catalunya.

Amb coneixement de causa, vam comparèixer davant la Comissió de Justícia del Parlament de Catalunya pel tema de les immatriculacions de l'Església i vam demanar que el Parlament instés el Govern de la Generalitat a treure les notes simples dels registres de la propietat i que instés el Govern de l'Estat a la cancel·lació de les immatriculacions per inconstitucionalitat des de l'aprovació de la Constitució.

Tot i insistir reiteradament perquè es publicuessin les notes simples, el Govern va publicar un llistat que amaga la veritable dimensió de les immatriculacions, beneficia els interessos de l'Església, dels registradors i d'aquells que volen ocultar la realitat de les immatriculacions i negar la democràcia i la transparència.

Seria bàsic i fonamental conèixer amb exactitud els béns immatriculats per l'església per a mesurar la gravetat dels fets. No obstant això, després de 12 anys de lluita, no hi ha dades concretes al respecte. En els últims anys, les administracions han emès llistats d'assentaments registrals sobre les immatriculacions de l'església, però han contingut errors greus que invaliden els resultats. Els llistats d'aquests actes administratius no són adequats i no serveixen per conèixer els béns immatriculats, ja que en comptes d'aclarir la situació, oculten els béns efectivament immatriculats.

Totes les administracions, tant el Govern Central a través del Ministeri de Justícia amb 34.961 béns, com el Govern de la Generalitat amb 3.722 béns, així com molts governs autonòmics i alguns grans ajuntaments, han emès llistats d'assentaments registrals. No obstant això, tots han comès el mateix error, els llistats no identifiquen ni individualitzen els béns immatriculats (amb el seu títol original segons consta a cada registre de la propietat, el seu titular, Núm. de finca, Núm. de CRU i Núm. de referència cadastral de totes les parcel·les incloses en cada assentament registral), per tant, no són adients per conèixer els béns immatriculats. Aquests llistats han beneficiat els interessos de l'església i dels registradors, i han contribuït a ocultar la veritat sobre l'abast real de les immatriculacions.

Per conèixer el nombre real de béns immatriculats, és necessari revisar, analitzar i sistematitzar les notes simples dels assentaments registrals fets al registre de la propietat envers tots els béns immatriculats per l'església que contenen. Això és essencial per a garantir la transparència i la democràcia, i per a revelar la veritat i la magnitud completa de les immatriculacions, que han estat encobertes per interessos ocults durant massa temps.

Les notes simples del registre de la propietat són documents públics emesos exclusivament pel registrador, que és el funcionari públic responsable del registre. Només el registrador pot garantir la fe pública i un treball professional i fiable en aquest sentit, i és a qui se li pot demanar responsabilitat pel seu treball. En canvi, els informes sobre llistats d'assentaments registrals poden ser elaborats per qualsevol persona que tingui un coneixement mínim dels registres i de la informàtica, però no poden ser considerats fonts fiables i suficients

d'informació, ja que no tenen accés a tota la informació necessària, com sí que ho té el registrador, tret de què s'annexin els informes, per tal de poder contrastar i confrontar les dades incloses, les mateixes notes simples sobre les quals es diu que es fan aquests llistats (cosa que no s'ha fet en cap cas).

Aquesta és l'única manera de conèixer amb exactitud la magnitud de les immatriculacions, especialment les realitzades de manera irregular per part de l'església durant anys sense passar pel control notarial.

Tot i això, sovint observem manca de compromís polític per aconseguir i fer accessible aquesta informació, especialment quan s'enfronta als interessos de l'església.

A més, és important destacar que en els registres de la propietat hi ha agrupacions de béns que no es poden identificar mitjançant llistats, i només es poden revelar a través de les notes simples dels registradors, on es detalla cadascun dels béns que configuren el conjunt.

Els béns immatriculats poden ser de diverses naturaleses i usos, com béns de culte, cases rectorals, cementiris, espais municipals i terrenys agrícoles o forestals, i és essencial comptabilitzar-los tots amb precisió utilitzant totes les dades incloses a les notes simples del registre.

L'exemple dels resultats sobre la metodologia en l'obtenció de les dades la trobem a Euskadi, Navarra i Astúries on, mitjançant l'obtenció de totes les notes simples, van obtenir un còmput de béns immatriculats individualitzats de més del 300% respecte dels llistats d'assentaments registrals que tenien inicialment, és a dir, una mitjana de gairebé tres béns immatriculats per cada assentament registral o nota simple. Si fem la projecció sobre el llistat publicat pel Ministeri de Justícia, on indicava que hi ha 34.961 assentaments registrals d'immatriculacions fetes a sol·licitud de l'església en virtut dels denominats certificats eclesiàstics, la xifra de béns immatriculats es podria incrementar sobrepasant els 100.000 béns immobles. Per tant, és incongruent identificar un bé immatriculats per cada assentament registral.

A continuació exemplifiquem la diferència entre la informació que conté un assentament registral (com el publicat pel Govern) i els béns immobles individualitzats i immatriculats que hi ha a la nota simple del respectiu assentament registral. Exemples al municipi de Castellfollit del Boix:

Relació d'assentaments registrals publicats al llistat de la Generalitat de Catalunya ¹	Relació de béns immatriculats que consten a les dades de la nota simple de l'assentament registral del Registre de la Propietat.
Església Sant Pere de Castellfollit del Boix. (Fila 199; N° ordre 8; RP Manresa N° 2)	1-Església de Sant Pere de Castellfollit del Boix 2-Casa rectoral 3-Cementiri 4-Terrenys rústic (Hort i bassa) 5-Terrenys forestals En total representen 900 m2 edificats i 4000 m2 sense edificar
Església de Sant Andreu de Maians. (Fila 593; N° ordre 10; RP Manresa N° 2)	1-Església de Sant Andreu de Maians 2-Casa rectoral 3-Cementiri 4-Plaça pública davant l'edifici de l'església
Nota: L'Església de Sant Jaume del Clot del Grau, es va recuperar a instància dels seus legítims propietaris per anul·lació de la immatriculació i cancel·lació de l'assentament registral.	

¹ Veure <https://justicia.gencat.cat/ca/serveis/immatriculacions-esglesia/>

Aquestes diferències de dades recollides les trobem també als estudis comarcals que hem realitzat. Un exemple clar és el llistat publicat pel Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya que indicava que al Berguedà només hi havia 3 assentaments registrals de béns immatriculats i, amb la sol·licitud i l'extracció de dades de totes les notes simples que vam fer, en vàrem comptabilitzar 138 béns immobles immatriculats.

Unió de Pagesos i l'Associació de Micropobles de Catalunya, a la darrera compareixença davant la Comissió de Justícia del Parlament de Catalunya va sol·licitar l'obtenció i accés a totes les dades de totes les notes simples dels béns immatriculats des de l'any 1861 fins al 2015. En relació amb els béns de culte, destaquem 3 períodes principals d'immatriculacions a sol·licitud de l'església mitjançant les denominades certificacions dels bisbes, sota marcs normatius i preteses justificacions jurídiques diferents. Al primer període només es registraven possessions de l'església de béns sense culte (cementiris, cases rectorals, terrenys rústics i forestals, d'entre d'altres), i va de l'any 1861, any de creació del registre de la propietat, l'any 1947, que és l'any d'aprovació del Reglament de la Llei Hipotecària. Al segon període es registraven no només possessions sinó també presumptes dominis de l'església, encara que sempre sobre béns sense culte. En alguns casos es van immatricular el terreny o superfície on s'erigeixen els edificis eclesiàstics. Aquest segon període va des de l'any 1947 a l'any 1998, any de l'aprovació d'un decret del president Aznar d'una reforma del Reglament de la Llei Hipotecària. I al tercer i darrer període, que va de l'any 1998 fins a l'any 2015, any que es va derogar expressament la possibilitat d'assentaments registrals a sol·licitud de l'església mitjançant les denominades certificacions dels bisbes, es va permetre el registre dels béns de culte i sense culte.

Així doncs, durant 137 anys (de 1861 a 1998), els béns de culte van ser considerats béns de domini públic que no es podien immatricular ni registrar al registre de la propietat privada, igual que en molts altres països d'Europa (França, Portugal, Bèlgica, Alemanya). Però sí que es van immatricular: cases rectorals, cementiris, terrenys rústics, terrenys forestals, cases, pisos. També es van immatricular béns municipals, com places i edificis, aprofitant que no estaven inscrits al registre, malgrat que és públic i notori que són béns públics, i per tant de titularitat municipal.

La ciutadania ha de conèixer la veritat i els poders públics de l'Estat han d'assumir les seves responsabilitats democràtiques defensant la democràcia, la Constitució, l'estat de dret, el dret Europeu i la Convenció Europea dels Drets Humans.

La lluita per l'obtenció d'una informació completa i verídica

El **Govern de l'Estat**, fa molts anys, durant del mandat del Partit Popular, va obtenir les notes simples del registre de la propietat. Anys més tard, el febrer de 2021, i després de força pressió, el govern del PSOE va fer públic la primera part d'un Informe que incloïa un llistat de 34.961 d'assentaments registrals de béns immatriculats a instància de les denominades certificacions dels bisbes fetes entre 1998 i 2015, i es va ocultar la identificació i individualització del que estimem són uns 100.000 béns, perquè no s'informava, detallava i comptabilitzaven les agrupacions de béns que figuren a cada finca registral. Aquesta publicació resulta, per tant, incorrecta i insuficient per tal d'accedir al coneixement dels béns immobles efectivament immatriculats i donar a llurs titulars o responsables la possibilitat d'exercir els seus drets envers aquests béns. Així i tot, la vicepresidenta d'aquell moment, Sra. Carmen Calvo, deia que els particulars i Ajuntaments ara ja tenien la informació per recuperar els seus béns per la via judicial, si fos necessari.

D'altra banda, la Direcció General de Seguretat Jurídica i Fe Pública del Ministeri de Presidència, Justícia i Relacions amb les Corts, van elaborar i publicar l'estudi titulat: *"Estudio sobre la inmatriculación de bienes inmuebles de la Iglesia católica en el registro de la Propiedad desde el año 1998 en virtud de certificación del diocesano respectivo"*, que inclou a una segona part (comunicada a les Corts) les notes simples corresponents. Així doncs, disposen de les notes simples de Catalunya del període 1998 a 2015 on comptabilitza un total de 8.306 béns immatriculats per l'església, però es neguen a trametre i/o fer accessible aquesta informació completa a tothom, fins i tot, als governs

de les comunitats autònomes, entre les quals s'inclou Catalunya. És per aquest motiu que demanem que les notes simples s'obtinguin directament pel Govern català, a través del registre de la propietat, tal com ja han fet amb èxit, els governs d'Euskadi, Astúries i Navarra, i que en cas de ja estar-ne en disposició, doni accés públic a aquestes.

La proposta **al president del Govern de la Generalitat**. El març de 2024 en veure que els grups parlamentaris no arribaven a un acord sobre qui havia de fer les gestions per obtenir les notes simples i donar l'accés públic a elles, si el Govern de l'Estat o el de Catalunya, l'Associació de Micropobles i Unió de Pagesos ens vàrem adreçar al president de la Generalitat per demanar-li que el Govern de la Generalitat obtingues directament les notes simples dels registres de la propietat de la mateixa manera que van fer els Governos d'Euskadi, Navarra i Astúries. Es va demanar que ho fes sobre els tres períodes esmentats. El president va donar instruccions al Departament de Justícia per obtenir les notes simples que té el Govern de l'Estat del període de 1998 a 2015, però aquestes no es van remetre. Posteriorment, el Departament de Justícia ens indica que no té possibilitat d'obtenir-les i donar accés a les notes simples directament. Recordem que com Unió de Pagesos i altres administracions locals, hem obtingut les notes simples dels béns immatriculats per l'Església catòlica de 123 pobles de Catalunya, sense cap incidència ni entrebanc.

Considerem que el nou Govern de la Generalitat, hauria de demanar i exigir les notes simples al Govern de l'Estat del període de 1998 a 2015 amb més determinació, així com obtenir i donar accés públic a les notes simples que no siguin al seu actual abast directament, complementen, com cal, l'informe de l'estat amb els períodes dels anys 1947-1998 i 1861-1947.

2.- Per què proposem una resolució per cancel·lar les immatriculacions?

A la segona compareixença vam instar al Parlament de Catalunya i a la seva Comissió de Justícia a què requereixi accions positives a la Presidència i el Govern de la Generalitat per tal de protegir el patrimoni històric social i cultural de Catalunya, reconeixent i assumint la nul·litat inesmorable de tot assentament registral produït sota el paraigua del procediment establert a l'article 206 del Decret de text refós de la regulació hipotecària de 8 de febrer de 1946, i el seu decret reglamentari. Aquesta petició el vam justificar principalment amb els següents grans eixos jurídics i amb fonaments i motivacions de caràcter històric, de pràctiques i de mandat democràtic del poble de Catalunya.

Està ben documentat com des de sempre la jerarquia del clergat va voler expandir el control material dels diferents territoris on van radicar-se. Va començar l'1 de maig de 1855, data de la "Ley de Desamortización General de los Bienes del Estado y de la Iglesia Católica" i a continuació amb el Conveni-Llei de 4 d'abril de 1860, van propiciar la inscripció al recentment creat Registre de la Propietat, dels béns que (de manera excepcional i taxativament nomenats en un llistat) podrien continuar en possessió (que no domini) de l'església. La finalitat d'aquesta operació jurídica era deixar aquests béns públics o comunals en possessió de l'Església, exclosos de la seva venda-permuta forçosa com a propietat privada que establien les lleis de desamortitzacions. Per instrumentar aquesta inscripció de la possessió, i en tant que no existien títols de propietat privada ni possessoris aptes per fer habilitar el seu assentament registral, a tres Reials decrets 1863, i 1864 es van preveure les declaracions dels bisbes (denominades sovint certificacions eclesiàstiques) com a mitjà supletori d'immatriculació de possessió de béns immobles al Registre de la Propietat. Cal tenir present, per tant, que les denominades certificacions eclesiàstiques per a immatricular no és un *just títol de domini* ni de la possessió mateixa; al contrari, es fan precisament quan no n'hi ha aquesta documentació acreditativa.

A fi i efecte, en aquests casos de béns posseïts per l'Església amb anterioritat a 1860 sense disposar de títol de domini i exclosos de l'amortització (insistim, un llistat de béns públics o comunals a posseir expressa i taxativament establert per preservar la manutenció del clergat), s'havia de presentar al Registre la citada declaració de possessió de la finca, expedida pel diocesà respectiu. La Llei hipotecària de 1909 i el Reglament hipotecari que la

desenvolupava, de 1915, segueix amb el mateix règim de les denominades certificacions possessòries. En fan referència els art. 24 i 26 de la llei, però no esmenten res del domini.

És amb el Decret de la Llei hipotecària de 1944 i a l'article 5 del Decret del Text refós de la Llei hipotecària de 1946, que es va eliminar tota referència a la possessió d'immobles. Però, sobretot i a més a més, l'article 353 del Reglament d'aquest Decret va disposar que tots els assentaments registrals de possessions de béns que en aquell moment hi hagués als Registres, s'havien d'interpretar i convertir en immatriculacions de domini. Per tant, per art de màgia, una inscripció d'una possessió de béns públics o comunals destinada a evitar la seva inclusió al mercat jurídic de la propietat privada, es transformava per la via de la "interpretació" en una immatriculació de domini privat. El fet -que no acte jurídic- descrit, no complia ni les mateixes pautes mínimes de la legislació franquista.

Aquesta feblesa jurídica es va agreujar més encara cap a l'any 1978, ja que les immatriculacions efectuades pels registradors a instància de les declaracions dels bisbes que signaven com a mers referents religiosos, van esdevenir nul·les de ple dret per inconstitucionalitat sobrevinguda tant davant la Constitució de l'Estat Espanyol com de l'Estatut de Catalunya. Aquesta nul·litat² s'argumenta tan a raons adjectives, de les formes procedimentals degudes, com a raons substantives, sobretot, vinculades a la naturalesa jurídica dels béns immatriculats.

Lamentablement, els registradors de la propietat no van actuar en conseqüència; al contrari, ho van fer incomplint els seus deures de qualificar amb totes les jerarquies normatives i "... *bajo su responsabilidad, la legalidad de los documentos en cuya virtud se solicite la inscripción, así como la capacidad de los otorgantes y la validez de los actos dispositivos contenidos en las escrituras públicas...*". Aquesta qualificació de la legalitat és obligatòria i irrenunciable en l'exercici pels registradors d'aquesta funció qualificadora, especialment davant una flagrant inconstitucionalitat sobrevinguda.

Més endavant, l'article 4 de la reforma del reglament hipotecari de l'any 1998 dona una nova redacció i amb el pretext de què es discriminava a l'Església catòlica respecte d'altres cultes, va ampliar els béns possibles d'immatricular al Registre de la Propietat. A partir d'aleshores ja es podien inscriure els béns de culte (esglésies, capelles, temples, etc., estan expressament prohibits per la Llei hipotecària vigent i tenint en compte que ni el "certificat" de possessió ni la seva interpretació com a immatriculació de domini van ser pensats per aquest tipus de béns *extracomercium*).

D'altra banda, la doctrina vinculant del TEDH, derivada de les Sentències d'Estrasburg de 20/12/2016, que confirma l'anterior causa de 4/11/2014 (*Sociedad Anónima del Ucieza c. España* (38963/08)), són d'obligat compliment per l'estat espanyol, en virtut del Principi de Primacia del Dret Europeu (STC 61/2013, de 14 de marzo, FJ 5). Sent una "violació continuada i massiva" dels drets assegurats per la Convenció Europea dels Drets Humans, tots els poders públics estan obligats a investigar la grandària real de l'espoli que es procura perpetrar, així com desenvolupar actuacions positives per restituir la legalitat conculcada, sense necessitat de sotmetre als particulars i administracions afectades a insostenibles procediments judicials.

Potser en previsió dels efectes d'aquesta sentència, el dia 25 de juny de 2015, la Llei 13/2015 va derogar expressament aquest privilegi de presumpta certificació de l'Església, encara que no va establir cap mesura per a la reversió dels perjudicis provocats i sobretot, per tal de restaurar els drets conculcats del poble català i el seu patrimoni cultural a la situació anterior, per mitjà de l'única mesura adient: la reversió global i massiva d'aquest patrimoni al domini públic, comunal i/o particular. Tot això, sense perjudici de què l'Església pugui, com qualsevol altra entitat o persona particular o pública que es creu titular de drets, demanar-ho cas per cas i amb les proves i el procediment que cal.

² Disp. Derogatòria CEE i arts 14, 16 i 24

En resum, tots els assentaments registrals fets per la declaració del clergat als registres de la propietat privada de béns que fins a 1860 estarien en presumpta possessió de l'església, ja era il·legal des de 1864 (tret dels pocs que van ser exceptuats). Però a més a més, des de 1931 és antiestatutari a Catalunya, des de 1946 és arbitrari, irraonable i irreconciliable amb el mateix marc jurídic franquista i des de 1978 és inconstitucional a l'Estat espanyol i novament antiestatutari a Catalunya. A més, des de 1986 és violador de la legislació europea i des de 1996 és contrari als drets humans europeus.

Amb relació als béns de culte, aquest procediment va ser contrari al "*ius cogens*" dels béns "*extracomerçum*" durant més de 2000 anys -des de l'antic dret romà, passant pel dret feudal i senyorial, i fins a l'actualitat-, amb l'únic interregne històric del període de 17 anys que va de 1998 a 2015, per obra d'un decret del president Aznar que va reformar un altre decret de caràcter merament reglamentari d'una llei hipotecària que ho prohibia expressament.

Per últim, vam esmentar que sobre aquest tema existeix un clar mandat democràtic del poble de Catalunya a la Generalitat. L'Estatut de Catalunya estableix en l'article 161, que correspon a la Generalitat de Catalunya la competència exclusiva en matèria d'entitats religioses que acompleixen llur activitat a Catalunya, i també s'esmenten els drets dels ciutadans de Catalunya a participar de la vida política del país de formes diverses, incloent-hi la de peticionar a les autoritats.

Aquesta Comissió de Justícia del Parlament de la Generalitat, va respondre a les nostres compareixences i peticions de 2018, amb la Resolució 491/XII, sobre la immatriculació dels béns immobles de l'Església catòlica. Va requerir que el Govern fes un estudi sobre la immatriculació de béns immobles a favor de l'Església catòlica a Catalunya, el qual es va realitzar i publicar parcialment el juny de 2020.

Aquest estudi inclou un informe jurídic, que a la vegada es va basar en un altre estudi elaborat per encàrrec de la Direcció General d'Entitats Jurídiques a una registradora de la propietat. Aquest Informe diu que és una "primera aproximació" per interpretar eventuais reclams de particulars afectats i un suport a la interpretació de la informació que conté l'estudi. També diu a la seva pàg. 10 que en l'àmbit de l'administració de la Generalitat, el Departament de Justícia també assumeix la necessitat de disposar d'un grup de treball amb la finalitat d'identificar els supòsits que exigeixin una actuació positiva de l'administració orientada a la recuperació dels béns de què hagi de gaudir necessàriament el conjunt de la societat catalana.

Per a aquestes actuacions positives de recuperació dels béns, l'Informe a la pàgina 24 ja cita la Doctrina (Pilar de la Haza Díaz) i Jurisprudència (STS 6456/1996) sobre la inconstitucionalitat que fa nul de nul·litat inesmorable tots els assentaments registrals fets per mitjà de l'article 206 de la Llei Hipotecària. I ho és també per diversos articles de l'Estatut de Catalunya, tant de l'Estatut de Núria com els posteriors.

Per tant, la Generalitat ha de complir la seva legislació i el seu compromís d'acord amb les conclusions del seu propi estudi. Això no es pot fer de manera individualitzada en instàncies judicials fragmentades. Requereix una resposta global, com global, massiva i continuada és la violació de drets del poble català que aquest espoli comporta. Per això, reiterem, la Generalitat ha d'instar als òrgans estatals respectius que defacin amb normes de la mateixa jerarquia el que produeix afectacions de drets, però a la vegada, sense esperar passivament aquests fets legislatius, sinó amb actuacions positives que engeguin el procés de declaració de la nul·litat de ple dret de totes les inscripcions en qüestió, si pot ser, d'ofici i de forma immediata, ordenant als registradors de la propietat la cancel·lació per nul·litat inesmorable de totes les inscripcions registrals.

En definitiva, i en paraules d'Antonio Manuel Rodríguez Ramos a "*Ideas fuerza para revertir el escándalo inmobiliario generado por las inmatriculaciones de la jerarquía católica. Sevilla, 2019*", el que és nul no existeix ni produeix cap efecte jurídic. I en el cas del domini públic, encara que aparegui inscrit com a propietat privada a un registre, sempre continuarà sent inesmorable, inalienable, imprescriptible i inembargable.

Només calen actuacions positives de la Generalitat, que impliquin assumir aquesta realitat sociològica i jurídica, a la realitat institucional, administrativa i registral del país, per tal de restaurar el caràcter comunal o particular del patrimoni cultural i públic de la societat catalana.